

SALVATOR KAPITÁNY MESÉJE

Ti itt ültök, úgy, mint én, ebben a kávéházban és hallgatjátok ezeknek a cigányoknak a muzsikáját és nézitek ezeket a csúnya és szép pesti nőket és kortyogtatjátok a bort és belebámultok a cigarettafüstbe és lapokat olvastok, meg vitatkoztok és mégis szamarak vagytok. Én is számár vagyok, mert ha jól ebédeltem, valami megelégedettségfélét érzek és ha egy regália médiára szert teszek, Mohamed hetedik paradicsomában hallgatom a széptestű hurik zengedezéseit. Így éldegélünk egyik napról a másikra és kacsintgatunk a nőkre, futunk a kurta-szoknyás kislányok után és izgulunk, ha egy asszonnyal randevúra készülünk. Mert azt mondjátok, ez a legnagyobb gyönyörűség. Szamarak vagytok fiúk, én mondom ezt nektek, Salvator kapitány, ki sok földet bejártam négy év alatt, mint az az Odisszeusznek nevezett bolygó görög, azaz hogy szamarak vagyunk. De néha jobb észre térek. Olykor, ha a kapucinerem után belemerengek a délutánba, a szivarom kanyargó füstjéből mindenféle emlékek tűnedeznek elém és én elfoglalkozom velük órák hosszat is. Ilyenkor, higgyétek el, okos ember vagyok, mert a legnagyobb bölcsesség és legnagyobb gyönyörűség az emlékezés, a multban való élés, ezt rózsásodó kardjára mondja nektek Salvator kapitány. Pincér, egy chartreusét!

Látjátok, most is a multakkal van tele a lelkem. Nézem ezt a furcsa kávéházi oszlopot, amelyikre azt mondják, hogy barokk-stílusú és olyan csillogó, aranyos és szeszélyes, mintha csak a jövődöbéli feleségemnek, aki mellesleg szólva, az ismeretlenség homályában titkolódzik ezidőszertint, a lelkét akarnák kifejezni vele; nézem, mondom, ezt az oszlopot és a hajlatai mindenféle megjárt erdei szerpentinákat juttatnak az eszembe. Emlékszem, ilyen szerpentinákon ereszkedtünk mi le Galiciába. Most is látok egy rózsaszálat valahol a galíciai pusztákon. Azt a virágot, fiúk, aki úgy látta, mint én, nem is tudja elfelejteni.

Akkoriban előre masíroztunk. Mert hiszen tudjátok, mi mindig csak masíroztunk, egyszer előre, egyszer hátra. Akkor éppen vorwärts volt. A zászlóaljunk az országút kellős közepén haladt. Azt mondták, az ellenség úgy elkotródott, hogy az elővédeink alig tudtak nyomában maradni. Hát mi csak mentünk, mintha király-manőver volna. Még jó, hogy az országúton menetelhettünk, mert istenverte, pocsék éjtszaka volt. Fekete felhőkből, mintha betintázták volna az eget, özönvíz szakadt a nyakunkba, még a sas sem láthatott három lépésnél tovább. Köröskörül zuhogott a záporosó és a pusztaságokon kísértetiesen sivalkodó szelek hancúroztak, mintha egy sereg láthatatlan madárfiókát sodortak volna el a fejünk felett. A víz tocsogott a bakkancsok alatt, a kulacsok és ásók zörögtek és amint mély dörmögéssel baktattak a katonák, káromkodóan a kósza időjárás, a vidék rondasága és a mennyországi szentek megbízhatatlansága irányá-

ban, és imitt-amott foszforeszkáló lelkeként megvillózott a tiszték elektromos lámpáskája, az ember bátran arra gondolhatott, hogy nem a pokol fenekére vezet ez az út?

A tiszték kezében elől ott volt a zselatinba takart részletes térkép. Nemcsak az utolsó ösvény és dülőút, de még egy magányos útszéli Krisztus-feszület is bele van pingálva, lehetetlen hát eltévedni. Lassan haladtunk és mi, kik a zászlóalj élén meneteltünk, minden öt percben megállapítottuk hivatalosan, hogy a kitűzött útirányt még eddig a legteljesebb mértékig betartottuk.

Közben valami erdőfélék maradoztak el az út két oldalán, de ez is inkább csak rémlett, mert halandó szeme és a kis kézilámpák parányi fényköre nem hatott át valami messze ezen a vizes szurokfalon. Egyszer-kétszer utászok verte hídron dobogtunk át és a megáradt patakok harsogva száguldottak a lábunk alatt.

— Félóra mulva faluhoz kell érnünk — mondta az őrnagy —, kitarítás, biztatni kell a legényeket.

A zászlóalj tovább vonszolta magát. A falu szótól a bakák új erőre kaptak, mint a fáradt farkas, ha közel érzi a libaólat.

— Közel a falu — futott át a zászlóaljon.

A szélcsikorgó, ólmososőjú zord éjtszakában a szemek előtt holmi nyájas házikók sárga ablaktáblái incelkedtek. Bent a szobában a boglyas-kemence isteni meleget áraszt és a padlóra hintett piszkos szalma mennyeországbeli féderes selyemágy.

Csak mentünk tovább.

Egy félóra mulva ismét megszólal az őrnagyunk.

— Nem értem — mondta. Mert mi sem értettünk a dologból semmit.

A térkép a kezünkben. Nézzük jobbról balra, felülről alá, nézzük tízszer egymás után, csak nem értünk semmit. Itt hagytuk el a patakot, itt balról a kocsututat, a hármas útkereszteződés pár száz lépésre a hátunk megett, a falunak itt kell lenni az orrunk előtt.

Épületnek, háznak, falufélének az út mentén nyoma sincs.

Talán eltévedtünk volna? Lehetetlen.

A zivatar, a vihar engedőben. A záporosőt csöndes szitálás váltja fel, a szem is tovább ér, magányos bokrokat lehet észrevenni, amint kövér kísértetekként gubbasztanak fekete tócsák peremén.

De falunak híre sincs, nyoma sincs.

Hát mégis eltévedtünk?

A tisztéken holmi hidegség fut át. A bizonytalanság érzete fog el. Még nekimegyünk egy másik csapatunknak és egymásra lövünk a sötétségben! De az őrnagy erősen kardoskodik.

— A falunak itt kell lennie, lefogadom tíz Törleybe. Lefogadom tíz Mumba is.

Megállunk, nézdelődünk, fürkésszük az éjtszakát.

— Valami kisebb falu — véli egyikünk —, talán bent van jobbról, vagy balról, csak a cserjések takarják el.

Rövid tanakodás után megállapodunk, hogy a zászlóalj csatárláncot formál és úgy nyomulunk tovább. Muszáj, hogy rábukkanjunk erre az átkozott falura, vagy micsodára.

Az én századom jobbról vág neki. Lassú óvatossággal lépkedünk, bukácsolunk a hepehupás buckák között.

Köröskörül mellig érő bozót, mint ahogy gyermekkoromban az indiai tigris búvóhelyét gondoltam el. A bokrok egymásba kapcsolódtak és megfogták a lábunkat, meg a derekunkat. A levegő sűrű a káromkodástól.

— Istenverte egy hely — morogja egy hadnagyom —, holt bizonyos, hogy eltévedtünk.

Nem szólok, csak villantom a zseblámpámat. A fű megcsillan a sárga fényben. Néhol akkora, mint egy tízéves gyermek. És fantasztikus, elvadult, törpenövésű fák birkóznak fojtogató iszalagokkal.

A hadnagy ismét fohászkodik.

— Ez a pesti korzó, hogy a villám vágjon bele.

Ekkor egy kiáltás fut bele az éjtszakába. Ijedt, kétségbeesett, kurta felhördülés, mint mikor valaki zuhan.

Az idegek felcsigázva, a szem majd kiugrik, beleszegezve a szélostromolta feketeségbe. A kiáltás mintha mellen vágna.

Megint kiált valaki. Ugyanaz a hördülés. Csak másutt, közelebről. Kisvártatva egy harmadik; ez meg ismét meszebb.

— Mi az? Megállás! — rikoltom. — Hé, fiúk, megálljatok! Avizálni tovább, halljátok, megállani!

Ismét pár segélykiáltás, elszórtan az éjjelben. Az eső már elállt.

Sípolok, ordítok, vezényszavakat hallok, mik elvesznek a messzeségben. Akkor már megálltak a fiúk. Jön szájról-szájra a jelentés, hogy a bakák valami mély veremkebe hulldosnak be, miknek nem látni a fenekét. Olyik meghalt, mert szót se szól, de mások felnyöszörögnek és vízben fulladoznak. A hely tele van mély és szűk gödrökkel.

Szerencse, hogy az égiháború elvonult. A holdfényben megvilágítva fénylett előttünk az esőben fürdött bozót. Látom, az én lábom előtt is vagy hat-hét lépésre egy gödör szája feketedik. Csak akkora, mint egy kút pereme.

— Akármilyen legyenek, ez egy kút, — jegyzi meg a hadnagyom.

Nézem; igaza kell hogy legyen, csak éppen a kút kávája hiányzik. A legények is szölonganak felém, hogy elpusztított kávájú kútvermekre bukkantak a bokrokban.

— Te — szólok én a hadnagynak fejszóvalva —, mi rossz helyen, jobban mondvá jó helyen járunk. Ez itt a falu. Vagy inkább csak a helye annak.

Hát az bizonyos, hogy csak volt az a falu, mert mondom nektek, kő kövön nem maradt ott. Még a kövek morzsáját is elhordták a tolvaj szelek és elmosta az eső. Madárnemlátta hely volt az már akkor, zavar-talanul burjánzott a fű, mint az amerikai puszták közepén; a vadnövény, cserje gyomlálatlanul tenyészhetett s benőtt mindent, mint száz év alatt a Csipkerózsza kastélyát.

Hogy miért vettem elő emlékezősemm rekeszeinek tárházából éppen ezt a hasonlatot, arra is rájuttok nemsokára.

Már most aztán mitevők legyünk? A térkép után a legközelebbi falu is, ha ugyan még valami faluformája volna, legalább kétórai járóföldre van. A legénység holtra csigázott. Kiadtuk a parancsot: Ott helyben sátort verni.

Letáboroztunk, várva a virradatot, pihenve a tízórai nehéz mars után. A tiszteli legények perc alatt összeverték egy hosszú sátort, ágakat tördelve padozatnak, hogy ne a lucskos földre kuporogjunk s ponyvát terítet-

tek aláink. Gyertyafénynél megindult a ramsli s nagyokat kortyogtattunk a szilvóriumos palackból. Hej, akkor még jó snapszot itattak velünk! Kint mindenki álomba merült, csak az örök járkáltak egyhelyben, mint a részeg ember gondolata. Lassankint mi is megúntuk a kártyázást és a fiúk egymás után elszenderültek. Első volt a kis bécsi zászlós, utolsó a hadnagyom. De már az is horkolt, mint egy diluviális szörnyeteg. Hanyatt feküdtem és elbámultam a szivarom kalandos füstjét, aztán megnehezedett az én szemhéjam is. Aludtam... Pincér, még egy chartreuset! (Nektek elárulom, ez a kedvenc italom mostanában, mióta a Vippachnál leittam fogadásból ezzel a zöld folyadékkal az ezredesünket, pedig annak igen öblös torka volt.)

Egyszer valami hangot neszelek. Fölébredek.

Kint hajnalodott, ámbátor a falu eltűnt kakasainak a lelke sem kukorékkolt. A sátor nyílásain holmi szürkés derengés lopódzott be. A hadnagy alkalmasint ismét rohamozott álmában, mert többször dűnnyögte mély átérzéssel: Szúrd belé... szúrd hát belé...

A sátor mellett, kint, valami fojtott pusmogás.

Kik vannak odakünt?

Félrehajtom kicsikét a bejáró sátorlapot, amelyre vastag és le nem mosható betűkkel volt festve: Entrée, és kitekintek. A pirkadás szürke színeivel leöntve előttem a kis tisztás, amelynek a szélére verték a tisztí sátozt. A tisztás másik széle felé két katona áll és diskurál. A századom napos káplára, meg az ügyeletes őrzetű. Két alföldi fiú, jó pajtások, egy vidékről, gondolom, egy faluból valók. Mert mindig együtt lehetett őket látni.

— Csuda egy rózsa — szól a káplár.

Nézem, micsoda rózsáról folyik a szó? Hát ott látok, fiúk, egy egyetlen, sértetlen, szép magas rózsatűt a bozót kellős közepén, vagy két arasszal kimagasodva a bojtortján és gazos fű tömkelegéből. Egyetlen rózsatű, amit a csodák csodája ebben a pusztulásban és enyészetben, mely még a követ is porrá marta, megkímélve tartott. És a hegyén egy virág. Egy kinyílóban levő rózsabimbó. Nagy, mint egy tyúktojás és amint a kezdődő pity-mallatban a gyöngye szél ide-oda ingatta, olyan volt, mintha a mesékből hagyta volna valaki ott.

A két altiszt le nem vette róla a szemét.

— Csuda egy rózsa — hajtotta ismét a káplár.

— Az — hagyta helyben a másik —, galíciai rózsa.

— Furcsa egy história, hogy ez így itt van — szólta mély meggyőződéssel a káplár.

A másik bólintott, biccentett egyet a fejével, de nem szólt semmit. Lassan megindult a rózsatű felé.

A társa követte.

— Mit akarsz csinálni vele? — kérdezte félvállról és nyugodtan.

— Leszakítom.

— Azt már nem lehet.

— Már mért nem?

— Csak úgy. Mert én szakítom le.

— Nekem van jussom hozzá, mert én láttam meg előbb.

— Az mindegy. Nekem kell. Én hazaküldöm. Lenyomtatom. Levélben küldöm haza.

— Én is haza akarom küldeni. Én is le akarom nyomni és levélben hazaküldeni.

— Minek, amikor neked nincs feleséged?

— Éppen azért. A feleségnek minek rózsája? Én a babámnak küldöm a galíciai rózsát.

— A babádnak?

— Annak hát!

— Már pedig én a feleségemnek küldöm, az esküdt feleségemnek, hal-
lod, nem holmi szemétnak, hallod-e?

Már akkor egymás mellét fogták.

— Mit mondtál?

— Azt. Szemétnak, azt mondtam, hallhattad, hogy mondtam. Eressz,
hogy vegyem le a rózsát!

— Szemét? Szemetebb a feleséged!

Már akkor egymás torkát fogták.

Hangtalanul viaskodtak... Egy pillanat volt az egész. Egy-két nehéz lélegzetvétel, holmi sóhajtásféle hallatszott és a két küzdő mint egy test hajlott a tisztás szélén ide-oda. Egy dobbanást, egy rántást láttam és akkor mind a kettő eltűnt egy perc századrésze alatt a föld színéről.

Zuhanás és loccsanás hangzott.

Talpon voltam.

— Héj, emberek, katonák — bődultem el —, kötelet, karót ide!

A közelben mindenki felriadt. Vagy húszan futottak össze körülöttem.

A két dulakodó egy kútverembe hullott alá. Igen mély volt. A víz szintjéig is volt vagy hat méter. De azért, mit mondjak nektek, nem telt bele öt perc s a két cimborát kihúzták a katonáim.

Már akkor nem volt semmi élet bennük... Hanem egymás torkát még mindig fogták...

Egészen kivirradott. A pocsék éjtszakára tündérszép reggel köszöntött be. Olyanféle napsugarak jöttek alá, mint Loreley haja. A sátor-tábort, mely az elvadult térségen pakolt, sürgött, elöntötte egészen a reggel ragyogása. Még az éjtszaka oly rondának talált füvek is fénylettek, mint ezüstzöld kardpengék és a cserjeágakon millió briliánssá váltak a harmatcseppek. Odanézek a rózsabimbó felé. Mondom nektek, kinyitotta két rózsaszínű levelét... Azért ihatnánk, aszondom, pincér, még egy chartreuset!

Csűrös Zoltán.